

5. Пономарев Я. А. Психология творчества и педагогика / Я. А. Пономарев. – М. : Педагогика, 1976. – 280 с.
6. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : навчальний посібник / С. О. Сисоєва. – К. : ІСДОУ, 1994. – 112 с.
7. Харченко П. В. Саморозвиток як фактор професійного становлення майбутнього педагога : збірник наукових праць / П. В. Харченко. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – Випуск 5. – 75-84 с.
8. Шрамко О. І. Шляхи підвищення ефективності самостійної роботи студентів / О. І. Шрамко. – Кривий Ріг : КДПІ, 1992. – С. 64-72.

ЕКОНОМОВА О. С. Самостоятельная работа студентов как путь к самореализации и самосовершенствованию.

В статье рассматриваются вопросы формирования навыков самостоятельной работы студентов в классе фортепиано, условия и методы их развития; особенности проблемного типа обучения; проблема формирования профессионально-творческой самореализации и самосовершенствования личности в условиях подготовки к инновационной деятельности.

Ключевые слова: музыкально-исполнительская деятельность, музыкально-слуховые воображения, самореализация, самоконтроль, инновационная деятельность.

ЕКОНОМОВА О. S. Independent work of students as way to self-realization and self-perfection.

The article deals with the skills of independent work of students in the class piano, conditions and methods of their development, especially the type of learning problem, the problem of forming professional and creative self-realization and self-identity in preparation for innovation. The article deals with the skills of independent work of students in the class piano, conditions and methods of their development, especially the type of learning problem, the problem of forming professional and creative self-realization and self-identity in preparation for innovation.

Keywords: musical-performance activities, musical and auditory imagination, self-realization, innovation, self-control.

**Ідрісова Н. О.
Мелітопольський державний педагогічний
університету імені Б. Хмельницького**

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ СТАВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ДО ЗДОРОВ'Я ТА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

У статті розглядаються ставлення до здоров'я та здорового способу життя учнів середньої школи. На основі проведеного аналізу вивчені компоненти ставлення школярів до даного феномену, виділені типи і відповідна мотивація ведення здорового способу життя, місце і роль здоров'я в системі життєвих цінностей українських школярів.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, життєві цінності, мотивація, учні середньої школи.

Наукові дослідження, що проводяться в Україні в останні роки свідчать про тенденцію в погіршенні стану здоров'я учнівської молоді, викликане як зниженням матеріального благополуччя більшої частини населення і погіршенням екологічної ситуації, так і відсутністю культури здоров'я в суспільстві.

Актуальність теми дослідження визначається відсутністю в українській педагогіці сучасних методів і засобів єдиної цілеспрямованої організації педагогічної діяльності в цьому напрямі і недостатньою розробленістю питань вивчення ставлення до здоров'я та здорового способу життя підростаючого покоління. У 1970–1980 роках необхідність вивчення даного питання була показана в роботах А. П. Бутенко, В. А. Грушина, В. С. Маркова, М. Н. Руткевич, Е. В. Струкова, які були присвячені розробці та співвідношенню понять “спосіб життя” та “здоровий спосіб життя”. Сьогодні, в умовах підвищених вимог до витривалості учнів та їх адаптаційних здібностей, суспільство усвідомило, що саме здоровий спосіб життя вважається одним з визначальних чинників здоров'я людини. В дослідженнях вчених-педагогів Ю. Д. Глушкова, Д. Н. Давиденко, В. І. Жолдак, Л. А. Калінкіної і Т. Ф. Оріхової дано досить чітке уявлення про його складові елементи. Однак, наскільки школярі усвідомлюють необхідність збереження здоров'я та ведення здорового способу життя, ступінь їх інформованості в даному питанні мало вивчені, проблеми виховання і навчання здоровому способу життя залишаються як і раніше невирішеними, що і визначило вибір даної теми.

Основною **метою статті** є вивчення ставлення до здоров'я та здорового способу життя учнів середньої школи; об'єктом виступив здоровий спосіб життя школяра як педагогічна і соціальна проблема; предметом – особисте ставлення школярів та рівень їх інформованості до досліджуваних феноменів.

Для вирішення поставленого завдання в січні-лютому 2013 р. автором було проведено опитування 98 учнів м. Мелітополя у віці від 11 до 14 років. На підставі даних опитування були вивчені компоненти ставлення до здоров'я, виділені типи груп школярів з різною мотивацією ставлення до здорового способу життя та наведено їх порівняльну характеристику. Дані були оброблені за допомогою програми IBM SPSS Statistics 20 (статистичний пакет для соціальних наук) – комп'ютерної програми для статистичної обробки даних [1, с. 18]. В якості інструменту вимірювання були використані модернізовані автором для застосування в українських реаліях методика та опитувальник російського дослідника Є. А. Рахімової, зміст яких охоплює такі компоненти: а) когнітивний; б) емоційний; в) мотиваційний; г) поведінковий [2, с. 135].

Опитані школярі були розділені на типи груп, які були виражені за ступенем мотивації щодо підтримання здорового способу життя.

1. Під типом “Ментальність” трактується особлива форма світогляду учня, усвідомлений вибір орієнтації на здоровий спосіб життя.

2. Тип “Звичка” припускає, що школярі даного типу давно дотримуються сформованого образу поведінки, здійснення якого набуло характеру потреби, автоматизму та вчиняється без зусиль.

3. Під типом “Вплив навколишнього середовища” мається на увазі, що в сім’ї, серед друзів і знайомих існує певний зразок поведінки з ведення здорового способу життя.

4. Тип “Конкурентоспроможність” є показником виявлення прагматизму. Для учнів даного типу, здоров’я та здоровий спосіб життя є цінністю заради матеріального благополуччя в майбутньому.

5. Тип “Не дотримуюсь здорового способу життя” свідчить про відсутність розуміння і мотивації в підтримці здорового способу життя.

По виділених типах була визначена особиста мотивація учнів у підтриманні здорового способу життя, що відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Мотив підтримки здорового способу життя (в % від опитаних)

<i>Ментальність</i>	<i>Звичка</i>	<i>Вплив навколишнього середовища</i>	<i>Конкурентоспроможність</i>	<i>Не дотримуюся здорового способу життя</i>	<i>Відмовилися від відповіді</i>
14,5	9,8	9,7	38,6	24,1	3,3

Аналіз таблиці 1 показує, що учні четвертого типу в якості основного мотиву підтримання здорового способу життя віддають перевагу в боротьбі на ринку праці, для них здоровий спосіб життя є інструментом для досягнення своїх цілей. Найменший відсоток в групі “Вплив навколишнього середовища” – тобто оточення цієї групи опитаних школярів дотримується здорового способу життя, а також в групі “Звичка”.

Відповідно до типів поведінки по відношенню до здорового способу життя необхідно виділити їх відмінності в рівнях ставлення школярів до свого здоров’я в такому порядку: 1) ціннісно-мотиваційний; 2) когнітивний; 3) поведінковий; 4) емоційний.

Вивчення ціннісно-мотиваційної складової полягає в аналізі трьох основних питань даного блоку.

Аналіз першого питання дозволяє судити про місце здоров’я в індивідуальній ієрархії термінальних цінностей, що відображено в таблиці 2.

Таблиця 2

Місце термінальних цінностей у системі цінностей школярів.

<i>Вплив на вибір ставлення до здоров’я</i>	<i>Ментальність</i>	<i>Звичка</i>	<i>Вплив навколишнього середовища</i>	<i>Конкурентоспроможність</i>	<i>Не дотримуюся здорового способу життя</i>
Сімейне життя	1	2	1	1	1

<i>Вплив на вибір ставлення до здоров'я</i>	<i>Ментальність</i>	<i>Звичка</i>	<i>Вплив навколишнього середовища</i>	<i>Конкурентоспроможність</i>	<i>Не дотримуюся здорового способу життя</i>
Матеріальне благополуччя	3	2	5	2	5
Вірні друзі	3	4	3	4	6
Здоров'я	3	1	2	3	3
Визнання оточуючих	7	5	7	7	7
Кар'єра	1	7	3	5	1
Незалежність	6	5	5	5	4

Здоров'я як цінність стоїть на першому місці в типі "Звичка". В інших типах здоров'я стоїть на 2 або 3 місці (з 7), а визнання оточуючих як цінність стоїть на останньому місці в опитаних школярів всіх типів.

Аналіз другого питання вказує на місце здоров'я в ієрархії інструментальних цінностей, що відображено в таблиці 3.

Таблиця 3

Місце інструментальних цінностей у системі цінностей школярів

<i>Показник прагматизму школярів</i>	<i>Ментальність</i>	<i>Звичка</i>	<i>Вплив навколишнього середовища</i>	<i>Конкурентоспроможність</i>	<i>Не дотримуюся здорового способу життя</i>
Гарна освіта	5	4	1	4	5
Матеріальний достаток	7	4	7	5	4
Здібності	1	1	1	2	1
Удача	6	6	5	7	5
Здоров'я	3	7	1	2	2
Працьовитість, завзятість	1	2	1	1	3
Потрібні зв'язки	3	3	5	6	5

У типі "Звичка" здоров'я як термінальна цінність стоїть на 1-му місці, а як інструментальна цінність на останньому (1-е місце займають "здоров'я", на другому "удача" – як найбільш важливі для успіху в житті). Таким чином, школярі даного типу орієнтації на здоровий спосіб життя також вважають здоров'я засобом досягнення життєвих цілей. Решта типів

продемонстрували високу значимість здоров'я в індивідуальній ієрархії цінностей і високий рівень сформованості мотивації на збереження здоров'я.

Розгляд відповідей на третє питання ціннісно-мотиваційного блоку дозволяє провести порівняльний аналіз можливих причин недостатньої турботи про здоров'я. У типах "Ментальність" і "Вплив навколишнього середовища" відсутні фактори, що заважають регулярно піклуватися про здоров'я. Типу "Звичка" заважають: відсутність вільного часу (6,8%) і наявність більш важливих справ (6,8%). Типу "Конкурентоспроможність" заважають: відсутність вільного часу (22,1%), сили волі (21%) і відповідних умов (21%). Тип "Не дотримуюсь здорового способу життя" має максимальну кількість факторів, що заважають піклуватися регулярно про здоров'я: відсутність сили волі, відсутність часу, відсутність односторонності, відсутність відповідних умов, необхідність матеріальних витрат, наявність більш важливих справ.

Далі слід перейти до аналізу когнітивного блоку ставлення до здоров'я. Перше питання допомагає отримати інформацію про індивідуальне розуміння школярами категорії "здоров'я". З цією метою аналізується розподіл відповідей за такими рівнями – здоров'я як фізичне, психічне та соціальне. Питання звучить так: "Як би Ви в кількох словах визначили, що таке здоров'я?" У відповідях на запитання присутні такі складові здоров'я:

1) фізичний рівень – міцні нерви, імунітет, витривалість, хороше самопочуття, відсутність хвороб;

2) психічний рівень – активність, душевний спокій, щастя.

Відповіді на третє питання дозволяють провести порівняльний аналіз можливих причин недостатньої інформованості про здоров'я, що відображено в таблиці 4.

Таблиця 4

**Фактори, що впливають на інформованість у галузі здоров'я
(у % від опитаних)**

Джерела інформованості школярів		Ментальність	Звичка	Вплив навколишнього середовища	Конкурентоспроможність	Не дотримуюся здорового способу життя
ЗМІ (радіо, телебачення)	Ні	0	3,2	6,4	8,0	9,6
	Так	14,4	4,8	3,2	20,8	12,8
Лікарі	Ні	1,6	0	0	1,6	3,2
	Так	12,8	9,6	9,6	35,2	19,2
Газети, журнали, Інтернет	Ні	4,8	6,4	3,2	11,2	12,8
	Так	6,4	1,6	4,8	20,8	8,0

<i>Джерела інформованості школярів</i>		<i>Ментальність</i>	<i>Звичка</i>	<i>Вплив навколишнього середовища</i>	<i>Конкурентоспроможність</i>	<i>Не дотримуюся здорового способу життя</i>
Знайомі	Ні	1,6	1,6	1,6	8,0	3,2
	Так	9,6	1,6	8,0	27,2	19,2
Науково-популярна література	Ні	0	4,8	0	9,6	6,4
	Так	9,4	4,8	8,0	25,6	8,0

Аналізуючи таблицю, можна відзначити єдиний чинник, що впливає на інформованість в області охорони здоров'я – це лікарі. Газети, журнали та Інтернет як фактор інформованості про здоров'я проявився лише в типі "Конкурентоспроможність". Можливо, що школярі даного типу читають газети і журнали, користуються Інтернетом як засобом отримання інформації в більшою мірою, ніж інші [3, с. 76]. Інші фактори виражені в типах приблизно однаковим чином.

Останнє питання когнітивного блоку стосується факторів, що впливають на стан здоров'я. Всі виділені типи опитаних школярів називають такі чинники: якість медичного обслуговування, екологічна обстановка, особливості харчування, шкідливі звички, малорухливий спосіб життя, недостатня турбота про здоров'я [4, с. 167].

У поведінковому блоці, на основі вже побудованих таблиць, проводимо аналіз ступеня відповідності дій і вчинків людини вимогам здорового способу життя. У них були встановлені такі істотні відмінності між досліджуваними типами.

1. Тип ставлення "Ментальність" демонструє помірну активність щодо підтримки свого здоров'я і використовує для цього завжди фізичні вправи, уникає шкідливих звичок і стежить за гігієною. У разі нездужання частіше займаються самолікуванням.

2. На підставі відповідей школярів, віднесених до типу "Звичка" складно виділити, що конкретно вони роблять у відношенні підтримки свого здоров'я. Тип не продемонстрував ясності і в питанні безпосередньо до кого учні звертається у разі нездужання.

3. Тип "Вплив навколишнього середовища" завжди дотримується правил гігієни і найчастіше роблять фізичні вправи. При нездужанні частіше звертаються за порадою з лікування до друзів і родичів.

4. Тип "Конкурентоспроможність" використовує загартовування, спеціальні оздоровчі системи, звертаються до лікаря з профілактичною метою, займаються фізичними вправами, уникають шкідливих звичок. У разі нездужання частіше звертаються за порадою як до лікарів, так і до друзів та родичів.

5. Учні, які не дотримуються здорового способу життя ніколи не застосовують дієту, режим, загартовування, оздоровчі системи, не відвідують лікаря та спортивні секції. Рідко вдаються до фізичних вправ. У разі нездужання лікуються самостійно.

Емоційний блок показує рівень тривожності по відношенню до власного здоров'я і вміння насолоджуватися станом здоров'я. Аналіз побудованих таблиць показує, що в разі благополуччя зі здоров'ям, опитані школярі відчують позитивні емоції: спокій, щастя, радість, свободу, внутрішню задоволеність і відсутність байдужості. При погіршенні здоров'я, навпаки: неспокій, страх, роздратування, пригніченість, часто почуття провини. Виявлені відмінності дають можливість стверджувати, що здоров'я для всіх типів опитаних школярів є універсальною цінністю, що приводить в дію однакові емоції.

Отже, провівши детальний аналіз виділених типів школярів за ставленням до здоров'я та здорового способу життя, можна зробити такі висновки. Всі типи опитаних учнів відрізняються один від одного за компонентами ставлення до свого здоров'я та здорового способу життя. Найбільш несприятлива картина присутня в типі "Не дотримуюсь здорового способу життя". Сприятлива ситуація у відношенні до свого здоров'я була виявлена в типах "Ментальність" і "Конкурентоспроможність". Учні, для яких здоровий спосіб життя – це усвідомлений вибір досягнення більш високого соціального статусу в майбутньому, демонструють прихильність до здорового способу життя і сформовану мотивацію по відношенню до здоров'я. У структурі життєвих цінностей школярів здоров'я домінує як інструментальна цінність, а здоровий спосіб життя є метою для досягнення високого соціального статусу і матеріального благополуччя в майбутньому. Однак аналіз поведінки школярів виявляє протиріччя між декларованими державою цінностями та реальною поведінкою індивідів у суспільстві. Усунення цього протиріччя є глобальною проблемою і вимагає ретельної цілеспрямованої роботи не тільки педагогів, але й соціальних психологів, лікарів, соціологів і філософів.

Використана література:

1. *Наследов А. Д.* Математические методы психологического исследования: Анализ и интерпретация данных : учебное пособие. – СПб. : Речь, 2004. – 392 с.
2. *Рахимова Е. А.* Отношение к здоровью учащейся молодежи. Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта // Выпуск: 9 (91) 2012, 08 октября 2012. – С. 134-139
3. *Бредихина Н. В.* Информационное измерение здоровья и ЗОЖ / Н. В. Бредихина // Сорокинские чтения. – М., 2006. – С. 75-78.
4. *Мартыненко А. В., Валентик Ю. В., Полесский В. А.* и др. Формирование здорового образа жизни молодежи. – М. : Медицина, 1988. – 282 с.
5. *Венедиктов Д. Д.* Глобальные проблемы здравоохранения и пути их решения / Д. Д. Венедиктов, А. И. Чернух, Ю. П. Лисицын, В. И. Кричагин // Вопр. философии. – 1979. – № 7. – С. 102-113.
6. *Иванюшкин А. Я.* "Здоровье" и "болезнь" в системе ценностных ориентаций человека / А. Я. Иванюшкин // Вестник АМН СССР. – 1982. – Т. 45. – № 4. – С. 29-33.

7. Петрик О. І. Медико-біологічні та психолого-педагогічні основи здорового способу життя : курс лекцій : навч. посіб. для студентів університетів та пед. інститутів. – Львів : Світ, 1993. – 119 с.
8. Чикин С. Я. Что такое здоровье? / С. Я. Чикин, Г. И. Царегородцев. – М. : Знание, 1976. – 96 с.
9. Идрисова Н. А. Результаты анализа отношения школьников к здоровью и здоровому образу жизни.

ИДРИСОВА Н. О. Результаты анализа отношения школьников к здоровью и здоровому образу жизни.

В статье рассматриваются отношения к здоровью и здоровому образу жизни учащихся средней школы. На основе проведенного анализа изучены компоненты отношения школьников к данному феномену, выделены типы и соответствующая мотивация ведения здорового образа жизни, место и роль здоровья в системе жизненных ценностей украинских школьников.

Ключевые слова: здоровье, здоровый образ жизни, жизненные ценности, мотивация, учащиеся средней школы.

IDRISOVA N. A. The results of the analysis of relations students to health and healthy living.

In the article related to health and healthy living high school students. Based on the analysis examined the components of the relationship to the students of this phenomenon are highlighted and the appropriate types of motivation for a healthy lifestyle, the place and the role of health in the system of values in life Ukrainian students.

Keywords: health, healthy living, life values, motivation, and high school students.

**Ковчина І. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядаються актуальні питання підготовки студентів до соціального захисту прав населення. Визначаються складові поняття соціального захисту: перша – людина (вивчення її взаємозв'язків, навколишнього середовища, соціального статусу, правової спрямованості з науковою, навчальною, виховною і практичною метою); друга – освіта (духовне обличчя людини, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу).

Ключові слова: захист, права, молодь, проблеми, перспективи.

Професійна підготовка студентів педагогічного університету до захисту прав населення орієнтується євроінтеграційний процес. Він проходить в Україні не перший рік і питання саме професійного навчання наразі є актуальним

Сучасна студентська молодь достатньо доросла і має певні соціальні цінності. Вона широко використовує всі наявні соціальні, суспільні, громадські ресурси. Але, потрібно відзначити, погано орієнтується у законодавстві, зокрема зовсім не знайома із соціально-правовим захистом населення. Зважаючи на нововведене поняття, яким є “соціально-правовий захист”, воно не було широко розповсюджене і кожний викладач